

АГРОТЕХНИКАИ ПАРВАРИШИ ПОМИДОР

Душанбе 2019

*Дастурамали омӯзишӣ барои Гурӯҳҳои таъминкунандагони
хизматрасони деҳот (СПУ) Лоихаи НМА “Ғизо дар
Агроэкосистемаҳои кӯҳӣ” таҳия карда шудааст.*

Муаллиф: Зиядуллоев Қутфулло

САРСУХАН

Гуруснагӣ дар саросари ҷаҳон афзоиш меёбад: шумораи одамони камғизо аз 777 миллион дар соли 2015 то 815 миллион дар соли 2016 афзоиш меёбад ва шаклҳои мухталифи норасоии ғизо ҳамчунон боиси нигаронистанд: тақрибан 155 миллион кӯдаки то 5-сола аз афзоиш мондаанд. ва 52 миллион дар соли 2016, зарар дидаанд. Ғизо масъалаи асосии саломатии ҷамъиятӣ, иқтисодӣ ва рушди устувори тамоми минтақаҳои сайёра боқӣ мемонад. Пас аз оғози марҳилаи аввали NMA он ба суръати бештар рӯ ба афзоиш овард, зеро Ёлломияи апрели соли 2016 Даҳсолаи Амали Созмони Милали Муттаҳид оид ба ғизо (DoA) (2016-2025) равшан нишон медиҳад. DoA барои ҷонибҳои манфиатдор имконияти беназири тақвияти кӯшишҳои муштаракӣ худро ҷиҳати решакан кардани гуруснагӣ ва пешгирии ҳама намудҳои нимгуруснагӣ дар саросари ҷаҳон фароҳам меорад.

Теъдоди аз ҳама зиёди одамони гурусна ва камғизогии доими дар ҷаҳон то ҳол дар манотиқи кӯҳистонӣ зиндагӣ мекунанд. Ҷамоатҳои кӯҳӣ аз кишоварзӣ вобастагии калон доранд, ки аксари вақтҳо бо заминҳои камзамин дар шароити мураккаби иқлимӣ ва топографии дорои инфрасохтори заиф маҳдуданд. Кишоварзии кӯҳистон бо заминҳои доманакӯҳ ва рӯдхонаҳои хурд дучор меояд, ки ба механизатсия монеа мешаванд ва инчунин нархи гарони нақлиёт аз сабаби дур будан ва дастрас набудани онҳо мебошанд. Он бояд бо боришоти ноустувор (ҳолатҳои боришоти шадид ё боришот) ва ҳароратҳои паст (давраи кӯтоҳтар растаниҳо, сардиҳо) тоб оварад. Ин омилҳо барои деҳқонони кӯҳистон рақобат карданро бо истеҳсолкунандагон дар водӣҳои душвор мегардонад ва дар бисёр минтақаҳои кӯҳистонӣ, заминҳои қаблии ҳосилхези заминҳо ҳамчун заминҳои бекорхобида ва ё ҷарогоҳ истифода мешаванд. Дар амалӣ намудани ин лоиҳа бошад парвариши помидор бояд дар мадди аввал қарор дошта бошад, зеро, ки помидор яке аз ғизоҳои асосии мардуми мо ба шумор меравад. Парвариши помидор бошад дар манотиқи

кӯҳистон солҳои охир коста гаштааст. Бинобар ҳамин зарур аст, ки ин дастурамал ба мардуми кӯҳистон ҳамчун як дастури рӯи мизӣ дастрас бошад.

ХУСУСИЯТҲОИ БИОЛОҒӢ

Помидор растани сабзавоти яксола буда, ба оилаи растаниҳои чинси ангури сагак дохил мешавад. Помидор хеши наздики тамоку, картошка ва бодинҷон (боймиҷон) мебошад. Помидор ба гармӣ ва равшани эҳтиёҷи зиёд дорад. Тухмиҳои он дар ҳарорати 11- 15°C дараҷаи гармӣ месабзад. Ҳарорати мӯътадил барои инкишоф ва самарадиҳӣ 20 – 25°C дараҷа мебошад. Аммо дар ҳарорати 30°C дараҷа суръати бастании самар суст мегардад, дар ҳарорати 10°C дараҷа бошад, нумӯъи органҳои вегетативии катъ мегардад. Помидор растани равшанидӯст мебошад. Ҳар қадаре, ки равшани зиёд бошад, ҳамон қадар зудтар пухта мерасад ва ҳосилнокиаш низ зиёдтар мегардад. Норасоии равшани сабзиши растаниро суст карда, ба камшавии ҳосилнокӣ оварда мерасонад. Қисми рӯизаминии помидорҳо зиёдтар буда, масоҳати бештари онро баргҳои ишғол мекунад. Дар рӯзҳои гарм намнокиро, обро зиёд бухор мекунад. Бинобар ин онҳо намнокии зиёди заминро талаб мекунад, баҳусус дар давраи ҳосиландозӣ. Нарасидани об дар ин давра ба рехтани ғурраю самар оварда мерасонад. Намнокии зиёди ҳаво (рӯзҳои зиёди абрнокӣ сербориш) ҳосилнокии помидорро кам карда, ба инкишофи бемориҳои занбурӯғӣ оварда мерасонад.

КИШТГАРДОН

Помидорро на бояд баъд аз кишти зироатҳои чинси ангури сагак (картошка, тамоку ва боймиҷон) шинонд, зеро онҳо бемории аз ҳашароти заррасони муштарак доранд. Баъд аз пахта низ шинонидани помидор мумкин нест, зеро пахта мисли помидор ба кирми ғӯза гирифтӣ мешавад. Барои аз ин бемориҳо эмин доштани помидорҳо ба ин гуна заминҳо танҳо баъд аз гузаштани се сол бояд помидор шинонд. Дар заминҳои, ки пештар ғалладона, қарам ва бодиринг

шинонида шуда буданд, шинонидани помидор тавсия дода мешавад. Ҳангоми парвариши карам ва бодиринг ба замин порӯи навро пошидан мумкин аст, то ки дар мавсими оянда ба кишти помидор ғизо диҳад.

ПАРВАРИШИ КЌЧАТ

Интихоби навъҳо. Имрӯз бозор бо навъҳои гуногуни помидор фаровон аст, аммо ҳар як навъи он хусусиятҳои хоси худро дорад. Агар баъзе навъҳо ҳосилнокии баланд дошта бошанд, навъи дигарашон барои аз ҷое ба ҷое интиқол додан, хеле хубанд. Агар баъзе навъҳо ба бемориҳо муқовимати сахт дошта бошанд, навъҳои дигарашон дорои хусусияти хуби таъмианд. Мутаассифона, деҳқонон дар бораи навъҳои ин зироат маълумоти кофӣ надоранд. Бештари фурушандаҳои тухмиҳо гибридҳои помидорро пешниҳод мекунанд, аммо ҳосилнокии онҳо нисбатан ба ҳосилнокии навъҳои маҳалли шубҳа оваранд. Ҳосилнокии баланд аз интихоби хушсифати тухмӣ, дониستاني усулҳои пешқадами парвариши кўчат, ҳосилнокии замин, истифодабарии чораҳои зарурии ҳифзи зироат аз бемориҳо ва ҳашароти зараррасон вобаста аст. Дар ҳоли ҳозир дар ҳудуди ҷумҳурии навъҳо ва пайванду дурагаҳои (гибрид) гуногуни помидор ба таври васеъ истифода бурда мешаванд, ки вобаста ба хусусиятҳои биологияшон аз якдигар ба қулли фарқ мекунанд.

Навъи «Волгоградии – 5/95».

Ин навъ миёнапазак буда, давраи аз баромадани ниҳолҳо то пухта расидани ҳосили он 110-120 рӯзро дарбар мегирад. Навъи руссиягӣ буда, дар шароити ҷумҳурии мо дар тамоми минтақаҳо барои кишт иҷозат дода шудааст, бештар аз тухм дар заминҳои кушод қорида мешавад. Ин навъи помидор серҳосил буда, дар вақти нигоҳубини хуби он то 400-500 кг аз 1 сотиҳ ва аз он ҳам зиёд ҳосил медиҳад. Он ба шароити гармӣ ва касалиҳои ҳашаротҳои зараррасон хело тобовар мебошад.

Навъи «Дар – Заволжя».

Навъи миёнапазак буда, пас аз неш зада баромадани ниҳолҳо баъди 100-105 рӯз мевааш мепазад. Ин навъ аслан руссиягӣ буда, барои кишт дар тамоми ҳудуди ҷумҳури тавсия дода мешавад, бештар дар фасли баҳор кишт карда мешавад. Буттааш детерминантӣ, наварониаш миёна, миёнабарг, баландиаш 50 - 70 см аст. Гулҳои

аввалинаш баъди 6 –7 барга гаштани ниҳол пайдо мешаванд. Мевааш кулулаи силик, рангаш сурхи норинҷӣ, якбора мепазад. Вазни мевааш 75 - 105 грамм аст. Ҳосилнокиаш аз 500 то 900 сентнер аз як гектар мебошад. Ин навъ барои тайёр намудани консерва қуллаш аст ва инчунин барои тару тоза истеъмол намудан васеъ истифода бурда мешавад.

Тайёр намудани гармхона

Барои он, ки кучати хушсифатро сабзонем, пеш аз ҳама бояд хоки сифатан хубро тайёр кард. Якчанд усули тайёр кардани хок мавҷуд мебошад. Барои кӯчат ба таркиби хок пору ва хоки саҳроӣ ё қабати чимдори замин зарур аст. Замин бояд 15% - и хоки барои парвариши кӯчат тайёр намударо ташкил диҳад. Хоки таҳрангро барои кӯчат аз таркибҳои зерин метавон тайёр кард: хоки саҳроӣ - 40%, порӯи пӯсида – 30%, пасмондаҳои алафи – 20% ва 10% қум. Гармхонаҳо - яке аз маъмултарин шаклҳои сохтмонианд. Онҳо ду навъ мешаванд: оддӣ ва бо гармдиҳии биологӣ. Гармхонаҳои дорои гармдиҳии биологӣ аз ҷиҳати сохт хеле оддианд. Гармхона бояд ба дарози аз самти шарқ ба самти ғарб ҷойгир шавад. Истифодаи гармхона ва сохтани он барои парвариши кӯчатҳо аз ҳама намуди паҳншуда дар Тоҷикистон мебошад. Ҳар як фермер, ки партовҳои чуб, чубпораҳо, шиша ва сӯзишвории биологӣ, (порӯ, охлот) дорад метавонад онро

созад. Гармхона – махсусияти худро дорад, ки ба онҳо бояд диққати ҷиддӣ дод. Дарозии гармхонаҳо метавонанд, мухталиф (гуногун) бошанд, аммо чуқурии он бояд аз мӯҳлати истифодабарииаш вобаста бошад. Аввали баҳорон, барои он, ки замин гарм шавад, онро бояд бо плёнка пӯшонид. Қолаби туннел аз симҳои (химча, меҳварӣ) оҳанин ба шакли камон қадшудаи андозаашон 4-6 мм тайёр карда шаванд. Ин қолаб бо плёнкаи васеъгӣаш 1,5 – 2 м рӯйи пуш карда мешавад. Як гӯшаи плёнкаро бо хок пӯшонид, гӯшаи дигарашро бо рейкаи чубин маҳкам мекунанд. Барои шамол додани гармхона як гӯшаи плёнкаро бардошта мекунанд. Порӯи аспу гов, кох, баргҳои растаниҳо ҳамчун гармдихандаи биологӣ истифода бурда мешаванд. Порӯ ва боқимондаҳои растаниҳо то ба 60 - 70 дараҷа гарм шуда, гармӣ ҷудо мекунанд ва бо ҳамин ҳарорати хокро низ баланд мекунанд. Баъд аз як моҳ оҳиста – оҳиста ҳарорат паст шуда, то ба 30 дараҷа мефарояд. Ҳангоми ҷой кардан гармии биологиро хуб омехта карда, қисмҳои саҳту кулула шудаашро майда мекунанд ва каме фишор дода, бо он зарфи калон – чоҳбунро (котлован) пур мекунанд. Сипас, онро бояд бо хок пӯшонид, рӯйашро бо бурӯи клёнкагӣ мепӯшонанд. Вақте ки замин гарм мешавад, ба он хоки стерилизатсия карда шуда ҳамроҳ карда, кишти тухмии помидор гузаронида мешавад. Ғафсии қабати болоии хок 8-10 см омехта бо пасмондаҳои растаниҳо, ки дар он кишти тухмӣ гузаронида мешавад, аз тухмиҳои растаниҳои гуногун ва инфекцияҳо бой аст. Барои аз бемории сирояти эмин гаштан (фитофтора, фузариум ва бемориҳои бактериологӣ) ва сабзиши алафҳои дигар стерилизатсияи махсус лозим аст. Чанд тарзи стрелизатсия мавҷуд аст. Барои ин хокеро, ки барои гармхона истифода бурданиед, ба халтаҳои 20-30 кг мерезед. Деги 80 - 100 литр ё (бочкаи) чалаки ғунҷоишаш 200 литр зарур аст. Ба деги ё (бочкаи) чалак 20 литр об рехта, рӯи онро бо симҳои тур пӯшонед. Ба болои симтур халтаҳои хокро гузошта, онро бо плёнка ё курпа пӯшонед. Баъд аз ин гулхан афрӯхта, обро ба ҷӯш оред. Бояд халтаҳои хок зери бӯғ муддати се соат қарор гиранд (ба мисли деги манту). Дар натиҷа, хок аз тухмиҳои алафҳои бегона ва ангебандаҳои бемориҳои сироятӣ пок мегардад. Тайёр намудани тухмӣ барои кишт.

Ҳосилнокии помидор аз сифатнокии тухмӣ вобаста мебошад. Дар ин хусус зарбулмасале ҳам аст, ки мегӯяд: «Ҳар чӣ кошӣ, ҳамон бидравӣ!» Барои санҷидани тухмии барои кишт мувофиқ тухмиҳоро ба маҳлули 3-4 % намаки ошӣ чо дода, хуб омехта бояд кард. Баъд аз 5-7 дақиқа тухмиҳои рӯи об баромадаро гирифта мепартоянд. Онҳо барои кишт номувофиқанд. Тухмиҳои боқимондаро ҳатман бо об шустан лозим аст, чунки хурдтарин зарраи намак боиси сусти гаштани нумӯи тухмӣ мегардад. Барои муайян кардани нумӯи тухмӣ чунин корро ба анҷом расонидан лозим аст. Ба лаълича рӯймолчаи коғазиро гузошта, ба болояш зиёда аз 20 дона тухмиро (то 100 дона) мегузорем. Барои зудтар неш задани тухмиҳо рӯймолчаро тар мекунем. Барои боз ҳам хубтар тар шудани тухмиҳо рӯи онҳоро боз бо чунин рӯймолчаи тар мепушонем. Тухмиҳоро ҳамин тавр чо додан лозим аст, ки ба якдигар начаспанд. Агар ҳатто як дона тухмии ба ҳам часпида неш назанад, тухмиҳои боқимонда низ метавонанд, насабзанд. Тухмиҳоро ба чои гарму торик, ба муддати 5-8 рӯз мегузоранд. Баъд аз гузаштани 5-8 рӯз тухмиҳо бояд неш зананд. Ба воситаи шуморидани тухмиҳои нешзада фоизи умумии неш задани тухмиҳоро ба даст овардан мумкин аст. Ба сифати тадбирҳои пешгирӣ аз бемориҳо (профилактика) бар зидди бемориҳои гуногун (аз қабиле сиёҳпоя ва пӯсиши реша) дар шароити хона тухмиҳоро дар маҳлули перманганати калий (маргансовка) пеш аз кишт ба муддати 10 – 15 дақиқа чой медиҳанд. Баъд аз ин тухмиҳоро бо об хуб шуста, мехушконанд. Ин гуна тадбирҳо ба зуд неш задани тухмиҳо ва ба хушксолӣ тобовар буданашон мусоидат мекунанд. Баъд аз гузаронидани чунин тадбирҳо тухмиҳои тарро бо матоъи пахтагин печонида, ба чои хушк мегузоранд. Намнокии тухмиҳоро ҳатман бояд санҷид. Баъд аз се – чаҳор рӯз тухмиҳо барои кишт омода мешаванд. Усулҳои кишти тухмӣ. Мавсими кишт дар гармхонаҳо хеле барвақт оғоз мегардад: тухмиҳои помидорҳои барвақтиро аз 15 январ то 15 феврал, помидорҳои бевақтиро бошад, аз 1 то 15 март мекоранд. Намноқӣ дар гармхонаҳо бояд ба кадри зарурӣ бошад, чунки то неш задани тухмиҳо ба онҳо об додан мумкин нест. Ҳарорати об барои обёрӣ, ки пеш аз кишти тухмӣ гузаронида мешавад, бояд 20-25 дараҷа

бошад. Ҳарорати аз ин баландтари об метавонад ба тухмиҳо зарар расонад. Чанд навъу усули кишти тухмӣ мавҷуданд. Масалан, баъзе аз деҳқонон тухмиҳои хушсифат ва қиматро як донагӣ мекоранд. Барои ин рейкаи махсус истифода бурда мешавад (бо нишона, ҳар 2-2.5 см, 3-3.5 см). Дар баробари ҳар як нишона чуқурии 1-2см-ри кофта, ба он тухмиро мегузоранд ва бо хок рӯш мекунанд. Дар гармхонаҳои масоҳаташон калон тухмиҳоро бо кум омехта карда, ба воситаи ғалбер мекоранд. Баъди анҷоми кишт ба рӯи он як қабат порӯи стерилизатсияшударо бо ғавсии 1- 2 см мепӯшонанд. Бо полиэтилен пӯшонидани гармхона имкони нигоҳдории гармӣ ва намнокиро медиҳад. Вақте ки тухмиҳо неш зада баромадаанд, он гоҳ полиэтиленро метавон аз рӯяш гирифт. То ин вақт гармхонаро набояд шамол дод. Дар 1 грамм аз 250 то 300 дона тухмии помидор вобаста ба навъи он мавҷуд мебошад. Дар 1 метри квадрати 8-10 грамм, яъне 2500 – 3000 дона тухмӣ кишт карда мешавад. Парвариш ва нигоҳубини парварда, кӯчат. Барои сабзидани тухмӣ дар гармхона ҳарорати ҳаво бояд 20 - 22 дараҷа буда, аз 18 дараҷа набояд камтар бошад. Бо баробари неш задани майсаҳо ҳароратро рӯзона ба 17-18 дараҷа шабона бошад, то ба 12-14 дараҷа фаровардан лозим аст. Кӯчатҳоро мӯтадил, вобаста ба хушк шудани хок обёрӣ мекунанд. Баъд аз обёрӣ гармхонаро хуб шамол додан лозим аст. Парвардае, ки дар намнокии мӯтадил ва ҳарорати пасттар парвариш карда шудааст, ба замин хуб часпида, дорои системаи инкишофёфтаи реша буда, ба хунукӣ ва хушкӣ тобовар мегардад. Тововари парварда ҳанӯз 10-12 рӯз пеш аз ба замини кушод кӯчат кардани он оғоз мегардад. Аввал гармхонаро танҳо рӯзона мекушоянд. Сипас, пеш аз 3-5 рӯз гармхонаро ҳам рӯзона ва ҳам шабона кушода мекунанд. Пеш аз кӯчат ба парварда маҳлули нуриҳои маъданӣ мепоянд. Ҳангоми интиҳоб онро ба навъҳо ҷудо мекунанд. Растанниҳои заъиф ва осебдидаро мепартоянд. Кӯчати ниҳолҳо ва тайёр кардани куттиҷаҳо ё истаконҷаҳо. Кӯчати ниҳолҳо аз як ҷо ба ҷои дигар кӯчонидани растании кишта буда, бо мақсади гирифтани ғизои иловагии решаҳои растанӣ гузаронида мешавад. Мақсади кӯчати ниҳолҳо аз навдабуррии (саракбурӣ, хомтоққунӣ) решаи асосии помидор иборат

аст, ки боиси беҳтар инкишоф ёфтани решаҳои пахлӯӣ мегардад. Инчунин барои ниҳолҳо фазои ғизоии васеъро таъмин менамояд. Ҳангоми кӯчаткунӣ системаи пурқуввати реша инкишоф меёбад. Кӯчаткунӣ ҳангоми пайдо шудани 2-3 барг ва ё баъди 15-20 рӯз баъди неш задани растанӣ (вобаста ба шароити нигоҳубини гармхона) гузаронида мешавад. Вобаста ба шароитҳои деҳқонон кӯчати ниҳолҳо ҳар хел ба анҷом мерасад. Масалан, ниҳолҳоро ба истаканчаҳои махсус сохта шуда (плёнкаи ё қоғазӣ) ё ба замин мешиноманд. Барои ин амал ниҳолҳои солихро интихоб мекунам. Баъди кучонидан ниҳолҳоро ба оби гарм (20-25 дараҷа гармӣ) мепошанд. Ҳарорати гармхона бояд 15-18 дараҷа гармиро ташкил диҳад. Агар ҳарорати ҳаво камтар бошад, инкишофи ниҳолҳо суст мегардад. Ниҳоли кӯчатшуда дар истаканчаҳо ба заминҳои кушод ҳамроҳ бо хоки омехта бо моддаҳои ғизоӣ, ки бартарият доранд, шинонида мешаванд. Ба зами ин решаҳояшон осеб намебинанд, ки ин ба навҳои барвақтии помидор хеле муҳим аст. Тайёр намудани истаканчаҳо аз плёнкаи полиэтиленӣ яке аз усулҳои осонтарин ба ҳисоб меравад. Барои ин плёнкаи полиэтиленӣ ғавсиаш 0,3-0,4 мм-ро мегиранд. Аввал ин, ки вай қиммат нест, дувумаш барои истифода хеле қулай аст. Ба деҳқонон сохтани ин гуна истаканчаҳо хело осон аст. Онҳо тахтачаи 15 см-ро гирифта, рӯи онро бо плёнкаи мепечонанд ва як канорашро бо дарзмоли гарм месӯзонанд. Дар натиҷа порчаи дарози полиэтиленӣ васеъгиаш 15 см-ро ба вучуд меорад. Ин порчаро бо картони шакли истаканча дошта мепӯшонанд ва боқимондаҳояшро аз дутараф мебурранд. Косача ё истакони ду тарафаш кушода ба вучуд меояд. Ин косачаро ба замини ҳамвор гузошта, дарунашро ба хок пур мекунам. Сипас, ба он ниҳолҳоро мешиноманд. Аз плёнкаи дуқабатаи як метр 120 косача ё истаканча тайёр кардан мумкин аст. Поруандозии ниҳолҳо (охури қардани ниҳолҳо). Баъд аз гузаронидани кӯчат, вобаста ба ҳолати ниҳолҳо бояд ба ниҳолҳо ғизои иловагӣ дод. Яъне порӯ, нуриҳои маъданӣ ва ба воситаи баргҳо илова намудани микроэлементҳо лозим меояд. Имрӯз барои ғизодиҳии ниҳоли помидор моддаҳои хеле зиёд мавҷуданд. Гумат+7-ин маҷмуи нуриҳои органикӣ мебошанд, ки дар таркиби худ тамоми микроэлементҳои

заруриро барои растанӣ доранд. Он барои аз худ намудани моддаҳои маъданӣ ва зуд пухта расидану афзудани ҳосилноки мусоидат мекунад. 1 грами ин моддаро ба 10 литр об андохта, ҳал мекунанд. Барои 1 метри квадрати 4-5 литри ин маҳлул кофист. Вобаста ба вазъи растаниҳо ин маҳлулро 2-3 маротиба мепошанд. Кемира плюс - ин нурии маъданӣ буда, бо усули зерин истифода бурда мешавад: 1 қошукчаи чой (20гр) дорӯро ба 10 литр об ҳал намуда, 100 грами онро ба 1 метри квадратӣ (2 маротиба) мепошанд.

Кӯчонидани ниҳолҳо ба киштзор (қитъаи замин). Тайёр намудани киштзор (қитъаи замин). Қитъаи замини барои парвариши помидор чудо кардашуда, бояд бо меъёри яксолаи фосфор, калий ва моддаҳои органикӣ ғанӣ гардонидашуда, тирамоҳ он шудгор карда шавад. Агар порӯ ва нуриҳои маъданӣ то шудгор пошида нашуда бошанд, пас онро пеш аз заминро мола кардан, аввали баҳор истифода бурдан лозим аст. Айни замон порӯдиҳии замин яке аз масъалаҳои асосии соҳаи кишоварзӣ ба шумор меравад. Порӯи ҳайвонот, порӯ ва нуриҳои сабз ба нуриҳои органикӣ дохил мешаванд. Нуриҳои органикӣ дорои тамоми моддаҳои зарурӣ ба растанӣ мебошанд. Замине, ки бо нуриҳои маъданӣ бой аст, хусусияти хуб дошта, барои рушду инкишофи растанӣ мусоид аст. Барои дар як зина нигоҳ доштани ҳосилнокии замин бояд, ҳар сол ба як гектар 7-10 тонна нуриҳои маъданӣ андохта шавад. Аммо барои баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ зарур аст, ки ҳар 4 сол 30-40 тонна порӯҳои органикӣ ба ҳар як гектар замин пошида шавад. Имрӯз камбудии порӯ ба назар мерасад. Бинобар он барои ғизодиҳии замин омода сохтани порӯ хеле зарур аст. Барои тайёр намудани порӯ ҳама гуна порӯҳо, баргу пасмондаҳои растаниҳо, навдаҳои хурди дарахтон лозим мешаванд. Меъёри муносиб (оптималӣ) тайёр кардани порӯ чунин аст: 70-75% боқимондаҳои баргу пояи растаниҳо ва 25-30% порӯи тоза. Ҳамаи инро ба хоки ғавсиаш 10-15 см мепошанд, ки ин монсаи бухоршавии азот мегардад. Барои муайян намудани дараҷаи ҳосилнокии қитъаи замин худи деҳқон метавонад ба мутахассисони озмоишгоҳи (лаборатория) агрохимиявии минтақавӣ муроҷиат

кунанд. Онҳо намунаи хок- ро гирифта, аз рӯи методикаи махсус ташхис мегузаронанд. Оянда мутобиқи ташхиси гузаронида шуда, деҳқон метавонад дар қитъаи замини худ моддаҳои ғизоии намерасидагиро истифода барад. Баъди ҳамвор кардани замин чуякхоро тайёр мекунанд. Кишт дар чуқурии 5-7см гузаронида мешавад. Ниҳолхоро бояд рӯзона, вақти салқинии ҳаво (баъди нисфирӯзӣ) шинонид. Баъди шинонидани ниҳолҳо зуд об рехта мешавад. Баъди чанд рӯз ба ҷои ниҳолҳое, ки дар замин реша надавонидаанд, ниҳолҳои дигар шинонида мешаванд. Агар ниҳолчаҳои дар даруни косача ё истаконча бударо ба замин шинонанд, ягон масъала пайдо нахоҳад шуд. Нақшаи кишт аз вазъи хок, обу ҳаво ва хусусиятҳои навъи тухмӣ вобастагӣ дорад.

НАҚШАИ КИШТ

1. Ба қитъаи замин шинонидани гибридҳое, ки дар истакончаҳо парвариш карда шудаанд 45см x 70см 31 700 растанӣ /га
2. Ба қитъаи замин шинонидани ниҳолҳои навъи гардолудшавии кушод, ки дар истакончаҳо парвариш карда шудаанд 40см x 70см 35 700 растанӣ /га
3. Ба қитъаи замин шинонидани ниҳолҳои гибридӣ 40см x 70см 35 700 растанӣ /га
4. Ба қитъаи замин кучонидани ниҳолҳои гардолудшавии васеъ 35см x 70см 40 800 растанӣ /га

Помидорхоро дар ҷӯякҳои васеъ парвариш кардан мумкин аст, агар онҳоро дар ду тараф шинонед. Кӯчатхоро ҳар қадаре, ки барвақтар ба қитъаи замин шинонанд, ҳамон қадар беҳтар аст. (Ин ба навъҳои дерҳосили помидор низ дахл дорад). Кӯчонидани ниҳолҳо ба қитъаи замин то 1 май (то фарорасии рӯзҳои гарм) барои сабзишу инкишофи помидор шароити мусоид фароҳам меорад. Порӯандозӣ. Баъд аз шинонидани ниҳолҳо ба қитъаи замин вобаста ба талабот порӯ андохтан лозим аст. Деҳқонон асосан, ду намуди азотро истифода мебаранд. Ин селитраи аммиакӣ (дар таркиби 34% азот) ва партови ҳайвонотро (карбамид, дар таркиби 46% азот) истифода мебаранд.

Меъёри солонаи порӯҳои азотӣ бояд вобаста аз давраи нумӯи помидор ва дар қисматҳои зерин дохил карда шавад.

1. Қариб 150 кг / га Селитра Пеш аз муғчабандӣ
2. Қариб 250 кг / га Селитра Давраи бастанӣ самар
3. Қариб 50 кг / га Селитра Баъди ҷамъоварии ҳосили аввал
4. Қариб 50 кг / га Селитра Баъди ҷамъоварии ҳосили дуввум

Ҳамин тавр, помидор дар давоми як мавсим қариб 500 кг/га селитраро талаб мекунад (ки ин ба 160 кг/ га азот (N) баробар аст). Азот боиси инкишофи растанӣ мегардад. Норасоии азот ба инкишофи сусти баргу поя ва оқибат ба камшавии ҳосил оварда мерасонад. Ранги сабзи равшани баргҳо нишонаи норасоии азот мебошад. Аммо азоти барзиёд ба пухта расидани самар монеъ шуда, муқобилиятнокии растаниро ба бемориҳо ва зараррасонҳо суст карда, дар натиҷа ҳосил лаззатнокиашро гум карда, дер намерояд. Меъёри зиёди нитрат дар самарҳо ба саломатии инсон зараровар аст. Нигоҳубини ниҳолҳо ва обёрӣ Дар лойзаминҳо чобуки байни қаторҳо, хишоваю канда партофтани алафҳои бегона хеле зарур аст. Ҳангоми нарм кардани замин атрофии растаниро каланд задан лозим аст, то ки ба пайдоиши решаҳои қисми болоии навда имкон пайдо гардад. Чобуки аввалин асосан баъди ду ҳафтаи шинонидан, вақте ки растаниҳои ҷавон реша гирифта, қад мекашанд, гузаронида мешаванд. Баъд аз се-чаҳор ҳафтаи дигар чобуки дубора гузаронида мешавад. Обёрӣ Баъди ҳар як обёрӣ култивация гузаронида мешавад. Помидорҳо заминҳои намнокро талаб мекунанд ва норасоии намнокӣ ҳосилнокии онҳоро кам мекунад. Обёрии мувофиқ ба пухта расидани ҳосил оварда мерасонад. Ҳамчунин монеаи рехтани гул гашта, ҳосилнокиро баланд бардошта, самарҳо ҳаҷман калон мешаванд. Аммо намнокии аз ҳад зиёди замин ва ба решаҳо нарасидани ҳаво ба пайдоиши бемориҳои реша ва суст гаштани инкишофи растаниҳо оварда мерасонад. Ба помидорҳо чунин об додан лозим аст, ки ҳамеша 70-80 фоизи хок

намнок бошад. Ин намнокиро бе ягон асбоб, хеле осон муайян кардан мумкин аст. Барои ин каме хокро гирифта, дар даст онро кулула мекунем. Агар он аз даст рехта равад, маълум мешавад, ки намнокиаш аз 70-фоиз камтар аст ва баръакс, агар он нарезад, маълум мешавад, ки намнокиаш аз 70-фоиз зиёдтар аст. Каратнокии обёрӣ аз обу ҳаво ва чуқурии обҳои зеризамини вобаста аст. Дар давраи нашъунамо обёрӣ як маром гузаронида мешавад. То пухта расидан помидорхоро асосан ҳар 8-10 рӯз обёрӣ мешаванд. Ҳангоми (пурра) саросар пухта расидани самар обёрӣ ҳар 5 - 7 рӯз гузаронида мешавад. Барои тезонидани давраи гулкунӣ фосилаи байни обёриро бояд зиёд кард, яъне то ба 15 рӯз расонид. Нишондиҳандаи зарурияти обёрӣ ранги сабзи баланди баргҳо ва пажмурдашавии онҳо дар соатҳои гарми рӯз мебошад. Ҳангоми обёрии помидор меъёри 500-900 м- кавдратӣ /га истифода бурда мешавад. Танзими инкишофи растаниҳо. Баъд аз кӯчонидани парвардаҳо ба қитъаи замин барои бардоштани ҳосили барвакҷӣ ва самари калонтар оиди танзими инкишофи растаниҳо чорабиниҳои гуногун гузаронида мешавад. Яке аз чунин чорабиниҳо саракбурии нуғи инкишофёбанда ва наваҳои канорӣ ва боқимондаи 5-6 наваи гул карда мебошад. Ҳангоми саракбури самари боқимонда бо меъёри зарурии моддаҳои ғизоӣ таъмин мегардад. Кандани наваҳои канорӣ ҳар 3-5 рӯз, субҳгоҳон гузаронида мешавад. Ҳангоми саракбури қадкашии растанӣ боз монда, шароити мусоид барои ғизоӣ зарури гирифтани самар фароҳам меояд, яъне боиси зудтар пухта расидани он мегардад. Ҳангоми парвариш помидорҳо дар замин хобида, ҷои зиёдеро ишғол мекунанд. Дар ин ҳолат самарҳо ба замин расида, пӯсиданашон мумкин аст. Бинобар он ҳавозаҳо сохта, ниҳолҳои памидорро ба онҳо бастан лозим аст. Дар чунин ҳолат помидорҳоро аз пӯсиш начот додан мумкин аст. Пардапӯш намудан (мулчаронии) бо коғаз, паҳол, торф ва монанди инҳо пӯшонидани болои хоки кишт барои пайдо нашудани алафҳои бегона ва намии хок мебошад. Мулчаронӣ намнокии зарури ва гармиро аз лаҳзаи шинонидани ниҳолҳо то ба пухта расидани самар дар тамоми муддат нигоҳ медорад. Ба ғайр аз ин вай растаниро аз сармо нигоҳ дошта, самарро аз ба замин расидан,

инчунин зиёд гаштани алафҳои бегона муҳофизат менамояд. Дар шароитҳои мо деҳқонон ба сифати мулча плёнки сиёҳу сафед, коҳ ва қамишро истифода мебаранд.

ТУХМИПАРВАРИИ ПОМИДОР. Барои гирифтани тухмии хушсифати помидор пеш аз ҳама ниҳолҳои серҳосилро интихоб намудан лозим аст. Барои гирифтани тухмӣ аз ҳосили чиниши меваҳои дуҷум ва сеюми ниҳолҳо истифода бурда мешавад. Аз ин лиҳоз ҳосили ниҳолҳои помидорро то пурра пухта расиданашон бояд нигоҳ дошт, то ин ки тухмии онҳо пурра пухта расад. Чидани меваҳои тухмиро ду – се маротиба гузаронидан лозим аст. Баъди чидани ҳосил онро дар об шуста, хушк намудан лозим мебошад. Меваҳоро дар зарфи шишагин ё ин ки сафолин гирифтани лозим аст. Дар ин кор истифодабарии зарфи алюминий тавсия дода мешавад. Бо корд меваи помидорро чор тақсим намуда, тухмии меваҳоро дар зарфҳо андохтан лозим мебошад. Ба он зарф набояд об андохт. Он бояд бо оби помидор дар ҷои гарм ё офтоб ду – се рӯз нигоҳ дошта шавад. Тухмӣ ҳамон вақт тайёр мешавад, ки оби он соф гашта, тухмҳо дар таги зарф ҷойгир шуда бошанд. Баъд аз ин тухмиро дар оби равон тоза шустан лозим аст. Дар вақти шустан тухмҳои пуч рӯйи об баромада, онҳоро бояд нест кард. Тухмиҳоро бояд хушк намуда, дар дохили халтаҳои матоъгӣ бояд нигоҳ дошт. Аз 100 кг меваи помидор мумкин аст, ки 300 – 400 грамм ва аз 1 тоннаи мева то 3 – 4 кг тухмӣ гирифтани мумкин аст. Тухмии помидорро се – чор сол нигоҳ медоранд.

ҶАМЪОВАРИИ ҲОСИЛ. Помидорро дар марҳилаҳои гуногуни пухтанаш ҷамъоварӣ мекунанд. Барои истеъмоли ва тайёр намудани томат-пюре, томат-хамира, шарбати помидор ва дигар навъҳои консерва помидорро дар марҳилаи хуб расиданаш, вақте ки сурх мешавад, мечинанд. Барои интиқол ба ҷойҳои начандон дур (3-4 рӯза роҳ) ва намакхобони самарро дар ҳолати нимпаз, вақте, ки ранги зардчаро ба худ мегирад, мечинанд. Самарҳое, ки барои интиқоли

рохҳои дур ғундошта мешаванд, дар ҳолати гирифтани андозаи зарурӣ ва ранги сабзчатоб доштанишон чинда мешаванд. Чамъовариҳои помидорро аз моҳи июн сар карда, то моҳи октябр давом медиҳанд. Помидорҳои чидаро ба навҳо ва андозаҳо чудо карда, ба куттиҳо андохта, ба фурушгоҳҳо мебаранд.

Ҳосилғундориҳои охириҳои помидорҳои пӯхта расида ва кабуд пеш аз оғози аввалин сардиҳо гузаронида мешаванд, чунки самарҳои сармозада барои нигоҳдорӣ ва намакхобонӣ истифода бурда намешавад. Агар ҳамаи ҳосил то расидани сарди чамъоварӣ карда нашавад, тавсия дода мешавад, ки ниҳолҳоро бо самарашон аз реша канда, дар саҳро гузоранд ва болашонро бо баргҳо ва коҳ пӯшонанд. Яке аз хосиятҳои беҳтарини помидор он аст, ки вай баъди чиданаш қобилияти пухта расиданро дорад. Метавон помидорҳои шаклгирифта ва кабудро пазонд. Ҳарорати беҳтарин барои сурх шудани пухтани помидор 20-25 дараҷа гармӣ ва намнокии 80-85% ҳисобида мешавад. Помидорҳои хомро метавон дар торики пухта расонид, аммо дар равшани онҳо зудтар мепазанд.

Кооперативи ғайритиҷоратии

«Сароб»

Тоҷикистон, 734000, ш. Душанбе,

кучаи Аҳрорӣ 140/2

www.sarob.net